

Луценко Юрій Васильович,
професор кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент;
Тарасюк Анатолій Васильович,
заступник директора Територіального
управління Державного бюро розслідувань,
розташованого у місті Львів, доктор
юридичних наук, доцент

ПРОТИДІЯ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ В МІГРАЦІЙНІЙ СФЕРІ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

З метою протидії нелегальній міграції як загрозовому суспільно небезпечному явищу держава розробляє стратегію і тактику такої протидії. Внаслідок того, що Україна одночасно є державою походження, призначення та транзиту мігрантів, територією різнохарактерних, різноспрямованих та різномасштабних міграційних потоків забезпечення державного регулювання у сфері міграції є складним завданням, розв'язання якого потребує комплексного, системного підходу, належного фінансування, кадрового та наукового забезпечення.

Заходи України у сфері боротьби з нелегальною міграцією не можуть бути ефективними без співробітництва з іншими державними та міжнародними організаціями, що працюють у зазначеному напрямі.

Сьогодні Україна бере активну участь у міжнародних ініціативах, що стосуються протидії нелегальній міграції та торгівлі людьми. Ключовим напрямом міжнародно-правового співробітництва України в міграційній сфері є співробітництво з ЄС, основи якого закладено Розділом III «Юстиція, свобода та безпека» Угоди про асоціацію між Україною та ЄС і під впливом якого суттєвим чином було вдосконалено міграційне законодавство України.

Чисельність незаконних мігрантів, які перебувають на території України, залежить від ситуації як у країнах походження, так і в Україні. У зв'язку з пандемією COVID-19 та внаслідок військових дій на Сході держави маршрут переправлення мігрантів до Західної Європи територією України став ще більш небезпечним і менш прийнятним для використання переправниками. Водночас посилення прикордонного та внутрішнього міграційного контролю призвело до зростання кількості затримань незаконних мігрантів та їх примусового видворення. Внаслідок цього загальна чисельність іноземців, які перебувають на території України без документів, за останній період дещо зменшилася.

Іноземці без достатніх правових підстав для перебування в Україні сконцентровані, як правило, у великих містах та освітніх центрах, зокрема в містах Харків, Одеса, Київ, де більше можливостей знайти житло і роботу, де є об'єднання співвітчизників, які можуть

надавати підтримку. Саме це стає важливими чинниками вибору маршруту пересування територією України, тимчасового, а іноді й тривалого перебування в країні.

Необхідно звернути увагу, що на фоні поширення у світі захворюваності на COVID-19 загрозами безпеці України та її міжнародному іміджу є діяльність членів злочинних угруповань, які спеціалізуються на налагодженні каналів нелегальної трудової міграції українців до країн ЄС та фальсифікаціях документів про результати тестів на COVID-19, що є умовою потрапляння за кордон.

Зокрема, останнім часом набули масового характеру факти протиправної діяльності агентств із працевлаштування за кордоном, які пропонують клієнтам оформлення фіктивних довідок з негативними результатами ПЛР-тестування, а також факти сприяння незаконному перетину державного кордону для легалізації у країнах ЄС на підставі фальсифікованих документів щодо працевлаштування за кордоном. Як наслідок, посилюється вербувальна вразливість громадян України, що стають об'єктами кримінального переслідування правоохоронних та спеціальних органів іноземних країн.

Так, у березні 2021 р. працівниками Прикордонної служби Республіки Польща затримано 3 громадянина України, які виготовляли фіктивні документи для легалізації осіб у Республіці Польща, та 12 громадян України, які планували виїхати до Чехії за польськими трудовими візами. У квітні ц. р. у м. Варшава, Лодзь та Бидгощ (всі – Республіка Польща) затримано 8 громадян України, які виготовляли фіктивні документи для працевлаштування співвітчизників. У травні поточного року працівники Прикордонної варті Республіки Польща затримали 23 громадянина Польщі та 5 України, які організували незаконний канал переправлення осіб шляхом оформлення фіктивних запрошень до Польщі.

Також необхідно відмітити, що діяльність каналів незаконної міграції фактично не можлива без залучення до їх функціонування корумпованих посадових осіб органів державної влади та управління, правоохоронних органів, підприємств, установ, організацій (усіх форм власності), які реалізують державну політику в міграційній сфері.

Так, за результатами вжитих СБ України заходів з виявлення та припинення корупційних правопорушень у середовищі службових осіб органів ДМС України у 2020 р., а також протягом I-III кварталу 2021 р. розпочато 21 (12 та 9 відповідно) кримінальних проваджень, у яких особам повідомлено про підозру, у т. ч. 14 (9 та 5) – за ст. 368 КК України.

Органами безпеки у 2020 році заборонено в'їзд на територію України 4 іноземним громадянам, причетним до функціонування каналу нелегальної міграції вихідців з країн підвищеного терористичного ризику. Спільно з ДМС України примусово повернуто 7 та видворено 1 іноземця, які перебували на території України з порушенням міграційного законодавства та можливо причетні до фінансування тероризму.

Лише за 9 місяців 2021 р. за матеріалами СБ України 5 іноземцям, причетним до організації незаконного переправлення осіб через державний кордон України. Спільно з ДМС України видворено 3 іноземця та примусово повернуто 5 представників зазначеної категорії осіб.

Таким чином, органами державної влади України здійснюється постійна системна робота з протидії незаконній міграції.

Основними тенденціями у сфері незаконної міграції в Україні у 2020–2021 рр. обумовлені такими чинниками:

- сприяння спецслужб РФ учасникам злочинних угруповань у переправленні іноземців через державний кордон України;

- розгалужена пособницька база як серед жителів прикордонних районів, так і серед представників іноземних діаспор в Україні;

- постійне загострення соціально-політичної ситуації в деяких країнах Південної та Південно-Східної Азії, Близького Сходу та Африки, насамперед у Сирії, Туреччині, Афганістані, Ізраїлі та ін.

Проведений аналіз дає підстави зробити висновки про те, що в найближчій перспективі актуальними для України залишатимуться такі загрози:

- у зовнішній сфері: подальше використання України як транзитної держави у протиправному механізмі переправлення нелегальних мігрантів до країн ЄС; намагання членів міжнародних злочинних груп налагодити міжнародні канали переправлення нелегальних мігрантів через Україну та створення на її території підпільних перевалочних пунктів; використання нелегальних мігрантів, зокрема спецслужбами РФ, у розвідувально-підривній діяльності проти України;

- у внутрішній сфері: неконтрольованість частини кордону на сході держави та незавершеність облаштування кордонів України за європейськими параметрами; негативний вплив нелегальної міграції на криміногенну обстановку, залучення незаконних мігрантів до скоєння протиправних дій, зокрема розбійних нападів, вимагань, інших тяжких кримінальних правопорушень, а також можливого фінансування терористичної діяльності; функціонування незаконних систем легалізації мігрантів на території України, у т.ч. укладання фіктивного шлюбу з іноземцями та за допомогою «студентського каналу»; втягування співробітників ДМС України, інших правоохоронних органів, судової гілки влади, вищих навчальних закладів у діяльність із протиправної легалізації незаконних мігрантів; відсутність реального контролю за діяльністю приватних фірм, державних та недержавних установ, які надають запрошення іноземним громадянам для в'їзду в Україну та ін.